

Research Article

Received:

19 May 2025

Received in revised form:

16 July 2025

Accepted:

22 July 2025

Tharaneer Nawatnatee¹, Sukhum Kongdit¹, Praphat Klubnual² and Phimporn Phimsuwan^{1,*}

¹Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 13000 Thailand

²Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Phra Nakhon Si Ayutthaya District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 13000 Thailand

*Corresponding author's E-mail: pim.catherine@gmail.com

Extended Abstract (1/2)

Background: The Klong Pho Canal-Side Community, situated in Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Thailand, faces pressing challenges related to environmental degradation and socio-economic transformation. Rapid industrial estate expansion, urban sprawl, and extractive activities such as sand and clay pit operations have led to water pollution, brackish conditions, and salinization. These changes have rendered water unsuitable for consumption and agricultural use, resulting in a decline in rice cultivation areas and waning interest in farming among the younger generation. In response, this research sought to revitalize the community through the development of farmer's way tourism, leveraging local capital to sustain the traditional agricultural lifestyle while promoting socio-economic resilience.

The study involved 55 key informants—including community leaders, local scholars, homeowners, farmers, agricultural groups, and network partners—and 400 tourists from Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research followed a five-step process:

1) Identity Search – The team employed participatory tools such as community mapping, seasonal and cultural calendars, and an inventory of community capital to design tourism activities rooted in the local identity. This process emphasized the importance of identifying distinctive cultural and agricultural assets that could differentiate the community as a tourist destination.

2) Human Development – Capacity-building initiatives were conducted to train residents as community storytellers, fostering skills in tourism management, service provision, communication, and environmental conservation. Study tours to other successful farmer's way tourism sites were organized to provide practical benchmarks for adaptation.

3) Community Development – An assessment of four subdistricts—Ban Krot, Khung Lan, Taling Chan, and Sam Reuan—was undertaken to evaluate tourism readiness. Improvements were made to infrastructure such as signboards, learning resource labels, reception areas, and public sanitation facilities. Efforts were made to align tourism standards with sustainable tourism principles, balancing development with preservation of natural and cultural heritage.

4) Working Mechanism Creation – A core group and working committees were established to oversee tourism initiatives, coordinate with local agencies, and ensure equitable benefit sharing among community members.

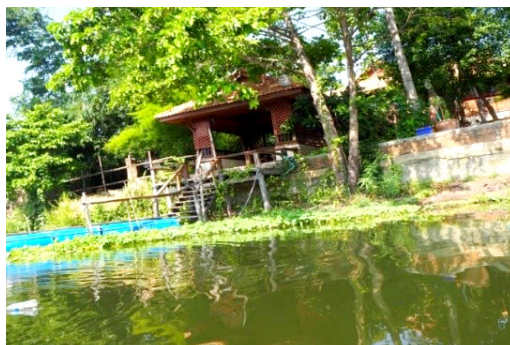
5) Marketing Promotion – The community collaboratively organized farmer-style tourism programs, integrating agricultural experiences, cultural heritage, and local cuisine. Marketing strategies considered tourist behavior and service marketing mix factors influencing visitation decisions.

Findings indicate that the Klong Pho Canal-Side Community successfully established a living museum to showcase its diverse wisdom and traditions. This initiative enhanced local awareness of cultural and environmental values, fostered pride in heritage, and encouraged active participation in conservation. Environmental resources, rice-farming traditions, and culinary practices

SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Extended Abstract (2/2)

were revived and transmitted to younger generations and visitors through experiential activities. Fair income distribution mechanisms were implemented, along with partnerships involving governmental, private, and civil society actors.

The project's impacts are multidimensional:

1) Tourism Development – By mapping and understanding five categories of community capital, the community identified unique features that differentiated its tourism offering. This process strengthened a sense of ownership and laid a foundation for sustainable tourism governance.

2) Knowledge Enhancement – Tourism knowledge dissemination created local tourism experts who could manage visitor experiences effectively while safeguarding resources.

3) Community Infrastructure – The installation of facilities such as clear wayfinding signage, learning station labels, and accessible restrooms improved the visitor experience and met sustainable tourism standards.

4) Culture and Environment – Environmental resources, traditions, and local wisdom—particularly those linked to rice cultivation—were restored and integrated into tourism activities, fostering both conservation and cultural pride.

5) Management and Governance – The formation of core management groups enabled effective resource allocation, equitable income distribution, and cooperative agreements with external stakeholders.

6) Awareness Building – Internal campaigns increased community engagement in tourism, while external marketing attracted continuous visitation and strengthened the community's image.

7) Economic Impact – Local wisdom was transformed into tourism products and services, generating supplementary income and stimulating a circular economy. Tourism activities were also incorporated into new tour packages marketed by local travel companies to both Thai and international visitors.

8) Social Impact – Tourism prompted social cohesion through professional and storytelling groups, while also reinforcing traditional festivals, rituals, and agricultural practices such as Lo Krathong moonlight bathing, local boat races, and rice harvesting ceremonies.

From a broader perspective, the project contributed to sustainable development across four dimensions:

1) Environmental – Restoration and preservation of natural resources and ecosystems.

2) Social and Cultural – Reinforcement of community pride, identity, and intercultural exchange.

3) Economic – Creation of income-generating opportunities and value-added local products.

4) Political and Governance – Strengthened collaboration among local administrations, tourism authorities, and private operators.

Challenges remain in managing tourism amid urban expansion and environmental change, particularly in maintaining water quality and integrating tourism development with the preservation of traditional lifestyles. Future Development Plan (3–5 years) includes:

1) Enhancing community capacity in tourism management through clearly defined governance structures, skill development in hosting, interpretation, marketing, and intergenerational knowledge transfer.

2) Diversifying and upgrading products and services, developing a unified brand, and expanding markets through external partnerships.

3) Establishing sustainable resource and environmental management mechanisms, including community regulations and a tourism development fund.

4) Building cooperative networks with government agencies, private sector entities, and educational institutions, as well as creating linkages with nearby tourist attractions for integrated route development.

Conclusion: The Klong Pho Canal-Side Community's transformation illustrates how rural communities can leverage local capital, foster inclusive governance, and integrate sustainable tourism to address environmental and socio-economic challenges. The success of this initiative lies in its holistic approach—combining identity preservation, capacity building, infrastructure improvement, cultural revitalization, equitable benefit-sharing, and collaborative marketing—which together ensure the long-term viability of farmer's way tourism and the community's resilience in the face of change.

Keywords: Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Farmer's way tourism, Tourist attraction, Marketing mix, Community capital

บทความวิจัย

วันที่รับบทความ:

19 พฤษภาคม 2568

วันแก้ไขบทความ:

16 กรกฎาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ:

22 กรกฎาคม 2568

ธารณี นวัสนธิ¹ สุขุม คงศิษฐ์¹ ประภาส กลัปนวล² และ พิมพ์พร พิมพสุวรรณ^{1*}

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: pim.catherine@gmail.com

บทคัดย่อ

ชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ทำให้มีปัญหาน้ำเน่าเสียไม่เหมาะกับการอุปโภคบริโภคและการเกษตร ปัญหาน้ำกร่อยและน้ำเค็มจากธุรกิจบ่อดินบ่อทราย และคนรุ่นใหม่ไม่ประกอบอาชีพชาวนา จึงส่งผลให้จำนวนชาวนาและพื้นที่ปลูกข้าวลดลง งานวิจัยนี้จึงพัฒนาและใช้ประโยชน์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยวด้วยการฟื้นฟูวิถีชาวนาเพื่อสร้างความยั่งยืนของชุมชน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ กลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน กลุ่มเจ้าบ้าน กลุ่มชาวนาและเกษตรกร กลุ่มอาชีพ ภาคีเครือข่าย จำนวน 55 คน นักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 400 คน โดยมีกระบวนการดังนี้ 1) การค้นหาตัวตน โดยจัดทำแผนที่ชุมชน ปฏิทินฤดูกาล-ปฏิทินวัฒนธรรม ค้นหาทุนชุมชนเพื่อนำมาสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน 2) การพัฒนาดน โดยจัดกิจกรรมให้ความรู้กับคนในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นนักร้องเพลงภายในชุมชน และจัดกิจกรรมศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน 3) การพัฒนาชุมชน โดยการวิเคราะห์ผลการประเมินศักยภาพของตำบลบ้านกรด คู่งลัน ตลิ่งชัน และสามเรือน และปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว 4) การสร้างกลไกการทำงาน โดยการจัดตั้งกลุ่มแกนนำและคณะทำงานของชุมชน เพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน และ 5) การส่งเสริมการตลาดโดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชาวนาชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ วิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยววิถีชาวนา ส่งผลให้ชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ มีพหุวัฒนธรรมที่มีชีวิตซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญา ชุมชนเข้าใจกระบวนการบริหารจัดการ เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นคนในชุมชนตระหนักรู้ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อแหล่งเรียนรู้ สถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำสาธารณะ การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น การฟื้นฟูและถ่ายทอดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนาและอาหารพื้นถิ่นสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการการจัดสรร กระจายรายได้และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีเครือข่าย และสมาชิกในชุมชนกลับมามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพและกลุ่มนักร้องเพลงภายในชุมชน

คำสำคัญ:

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
การท่องเที่ยววิถีชาวนา
แหล่งท่องเที่ยว
ส่วนประสมทางการตลาด
ทุนชุมชน

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ปี พ.ศ. 2563 รายได้จากนักท่องเที่ยวทั่วโลกสูงถึง 1.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Sorthong et al., 2024) ประเทศไทยได้รับการจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นอันดับ 4 ของโลก เนื่องจากมีจุดแข็งคือ แหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและเป็นประเทศเกษตรกรรม (Maraphot & Somboon, 2023) ทำให้ภาคการท่องเที่ยวเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ไตรมาส 3 ของปี พ.ศ. 2567 ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยด้านการท่องเที่ยว (Tourism GDP) มีมูลค่า 650,952 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 14.16 ของเศรษฐกิจประเทศ (Trade Policy and Strategy Office, 2025)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรจากเกษตรกร ผ่านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี เรียนรู้กระบวนการผลิต และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ได้แก่ การปลูก การเก็บผลผลิตหรือแปรรูปผลิตภัณฑ์และนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (Chenchitsin & Euajarusphan, 2023) และมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Rakngen et al., 2020) โดยชุมชนรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมทางการเกษตร (Sriyothin et al., 2024) และมีหน้าที่บริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยเป็นเจ้าของหรือเป็นผู้บริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรกับวิถีชีวิตชุมชน เป็นการสร้างความสามารถทางการแข่งขันของการท่องเที่ยวและทำให้คนในชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากร ห่วงแหนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และช่วยให้เกิดการสืบทอดวิถีอาชีพเกษตรเดิมอย่างยั่งยืน (Choibamroong, 2014)

การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวด้วยกิจกรรมการผลิตทางเกษตรกรรม จากการส่งเสริมการผลิต การใช้ และการขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวและการบูรณาการแบบเต็มรูปแบบเข้ากับห่วงโซ่มูลค่าการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นภาคส่วนที่สำคัญที่ช่วยพลิกฟื้นเกษตรกรรมควบคู่กับการเพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวสีเขียว (Green tourism) ซึ่งนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Leelakitpaisarn et al., 2024) และผลสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือการสร้างรายได้เพิ่มจากการประกอบเกษตรกรรมให้แก่ชุมชน (Chaisaengprathee, 2014)

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศไทย มีพื้นที่ 1.5 ล้านไร่ ประกอบด้วย 16 อำเภอ เป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง 306,665 ไร่ พื้นที่นา 1,048,037 ไร่ (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2021) เป็นแหล่งผลิตข้าวนาปรังและนาปีที่สำคัญและเป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง (Krainara, 2015) พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ มะพร้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปาล์มน้ำมัน และข้าว (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2021) โดยอำเภอบางปะอินมีพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม 4,562 ไร่ ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ 96,610 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวทั้งสิ้น 42,014 ไร่ (Department of Foreign Trade, Ministry of Commerce, 2025)

ชุมชนลำนาคลองโพธิ์ อำเภอบางปะอิน ประกอบด้วย 4 ตำบล ได้แก่ บ้านกรด ดู่ลาน ตลิ่งชัน และสามเรือน มีลำน้ำคลองโพธิ์เป็นคลองสายรองเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมและเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีต ชุมชนใช้น้ำจากลำน้ำคลองโพธิ์ในการอุปโภคบริโภค และทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกเห็ด ตับเต่า โสน และข้าว ชาวบ้านในชุมชนประกอบอาชีพชาวนากว่า 300 ครัวเรือน รวมพื้นที่แปลงนาข้าวกว่า 3,500 ไร่ ปลูกข้าวปีละ 2-3 ครั้ง ด้วยวิธีการปลูกข้าวขึ้นน้ำหรือข้าวนาเมือง (Floating rice) ใช้ข้าวพันธุ์พิเศษที่เรียกว่า ข้าวลอย หรือข้าวฟางลอย หรือข้าวซังลอย (Thai Rice Foundation Under Royal Patronage, 2025) หรือปลูกข้าวปีนแก้ว ข้าวพวงทอง และข้าวสามรวง ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวที่สามารถปลูกในพื้นที่ที่มีน้ำท่วมเป็นประจำ โดยต้องมีน้ำท่วมขังในทุ่งนาสูง 1 เมตร ต้นข้าวจึงจะสมบูรณ์และออกรวง (Matichononline, 2019) โดยมีวิถีชาวนา ประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ การทำขวัญนา การทำขวัญข้าว การแต่งตัวแม่โพสพ ดังภาพที่ 1 (Figure 1) การทำบุญลาน และการทำขวัญยุ้ง

ชุมชนลำนาคลองโพธิ์มีการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ทำให้บริบทชุมชนลำนาคลองโพธิ์เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิตชาวนา กลายเป็นชุมชนเมืองผสมผสานที่มีหอพักและหมู่บ้านจัดสรร (Thodthankhun et al., 2020) ส่งผลให้เกิดปัญหาน้ำเสียจากที่พักและโรงงาน น้ำมีสีน้ำตาล และมีกลิ่นเหม็น ค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) อยู่ในช่วง 6.91-7.98 ปริมาณออกซิเจนในน้ำอยู่ในช่วง 4.3-7.8 มิลลิกรัมต่อลิตร คุณภาพน้ำไม่เหมาะสมแก่การอุปโภคบริโภคและการเกษตร (Phoondee, 2022) ในปี พ.ศ. 2562 เกิดปัญหาน้ำกร่อยและน้ำเค็มจากการปล่อยน้ำของธุรกิจบ่อดินบ่อทรายในพื้นที่อำเภอบางไทรและบางปะอิน ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวกว่า 2,000 ไร่ มีข้าวยืนต้นตาย เกษตรกรได้รับผลกระทบอย่างหนัก (Ayutthaya Provincial Public Relations Office, 2019) ในขณะเดียวกัน จากค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป คนรุ่นใหม่ไม่

Figure 1 (a) Rice blessing ceremony and (b) Rice goddess (Mae Posop)

ประกอบอาชีพชาวนา เพราะมีรายได้ไม่มั่นคง และมีความเชื่อว่าการทำนาในเมืองมีชีวิตสะดวกสบาย ทำให้ชาวนามีจำนวนลดลง ไม่มีคนสืบทอดอาชีพชาวนา ไม่มีการนำแนวคิด การจัดการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาการทำนาให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้น มีการขายที่นา ส่งผลให้จำนวนที่นาลดลง (Reanrat et al., 2019) และพื้นที่นาบางส่วนถูกปล่อยรกร้าง ดังนั้นการนำวิถีชาวนามาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวจะสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับชาวนา และยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวิถีชาวนา เพื่อให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและร่วมกันรักษาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป (Chaiyakhet et al., 2020)

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

กิจกรรมที่ 1 การค้นหาตัวตน

กลุ่มผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน กลุ่มเจ้าบ้าน กลุ่มชาวนา และเกษตรกร กลุ่มอาชีพ และภาคีเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวชุมชน ร่วมกันทำแผนที่ชุมชน ปฏิทินฤดูกาล-ปฏิทินวัฒนธรรม ทำเนียบปราชญ์ชุมชน ทูมภูมิปัญญา และวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนภายในชุมชน ดังภาพที่ 2 (Figure 2) โดยการสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อค้นหาทุนชุมชน พบว่าชุมชนมีทุน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ทุนประสบการณ์ ชุมชนมีปราชญ์ชุมชนที่มีองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาพื้นถิ่นจำนวน 22 คน 2) ทุนสังคม ชุมชนมีความสามัคคีและมีความร่วมมือ ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม 3) ทุนวัฒนธรรม ชุมชนมีประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ อาหารพื้นถิ่น ประกอบด้วย ผัดเห็ดตับเต่าใส่ใบโหระพา น้ำพริกกับผักพื้นบ้าน แกงส้มผักพื้นบ้าน ข้าวยาตุ แกงบอน แกงนอกลมื่อ แกงมัสมั่นปลาช่อน แกงขาวหน่อไม้คองและขนมไข่เหียนน้ำ ดังภาพที่ 3 (Figure 3) และ

ภูมิปัญญาพื้นถิ่น ได้แก่ ประเพณีอาบน้ำคืนวันเพ็ญ (วันลอยกระทง) การแข่งเรือพื้นบ้าน การแห่เทียนทางน้ำ การตีเคียว การละเล่นเต็นท์รำเคียว พิธีกรรมการแต่งตัวแม่โพสพ การทำขวัญข้าว และการเก็บข้าวเข้าลาน 4) ทุนสัญลักษณ์ ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ วัดชนอนเหนือและวัดชนอนใต้ โรงตีเคียวปู่ประเสริฐ ตลาดเรือนแพแพโซ่ห้วย 100 ปี สวนเห็ดตับเต่า พิพิธภัณฑ์ชาวนา แหล่งปลูกเห็ดตับเต่าและลำน้ำคลองโพธิ์ และ 5) ทุนเศรษฐกิจ ชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อผลิตสินค้าจากวัตถุดิบภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเกษตรชาวนา กลุ่มแปรรูปเห็ดตับเต่า กลุ่มที่ปักในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร กลุ่มขนมไทย และกลุ่มผลิตดอกไม้ประดิษฐ์จากต้นโสน ชุมชนจึงใช้แนวคิดทุนชุมชน 5 ด้าน เพื่อฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม สำหรับสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กิจกรรมที่ 2 การพัฒนาคน

ชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยว ดังนี้ 1) การให้ความรู้กับคนในชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นนักร้องภายในชุมชน และ 2) การจัดกิจกรรมการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีพื้นที่ต้นแบบดังนี้ 1) นาทิพย์เกษม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ชุมชนบางแม่หม้าย อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) บ้านหนองทราย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี คนในชุมชนร่วมกันถอดบทเรียนการจัดการท่องเที่ยวและจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนเกิดองค์ความรู้และนำมาเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ตนเอง ได้แก่ การวิเคราะห์ทุนชุมชน การค้นหาปราชญ์ชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนภายในชุมชน การบริหารจัดการรายได้ และการบริหารจัดการกลุ่ม ดังตารางที่ 1 (Table 1)

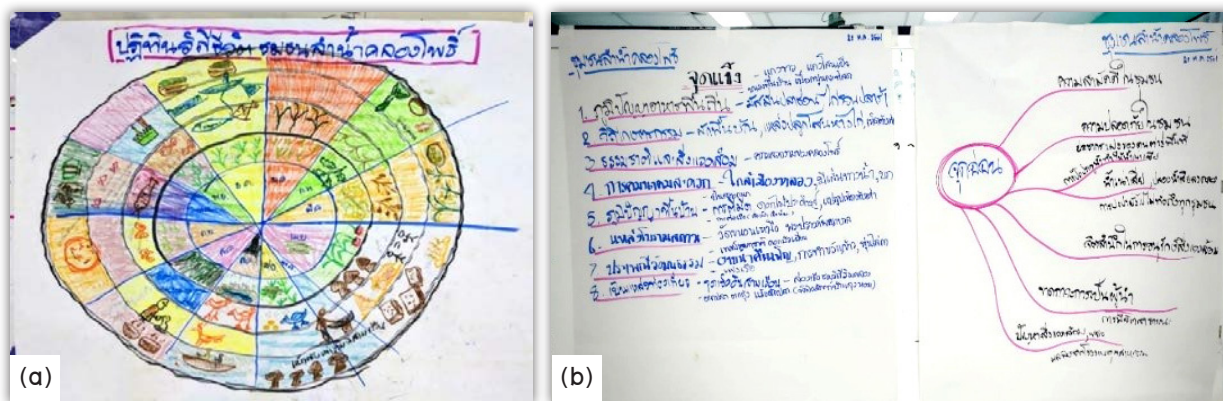

Figure 2 (a) Seasonal calendars-cultural calendars and (b) SWOT analysis

Figure 3 (a) Local food (Stir-fried Hed Tab Tao with Thai Thai Basil) and (b) Thai dessert (Traditional Thai dessert shaped like water monitor eggs or Kanom Kai Hia Nam)

กิจกรรมที่ 3 การพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนจากผลการประเมินศักยภาพ ดังตารางที่ 2 (Table 2) พบว่า ตำบลสามเรือนมีศักยภาพสูงที่สุดในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมและการเข้าถึง แสดงถึงความพร้อมของการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ ตำบลบ้านกรด มีศักยภาพโดดเด่นด้านแหล่งท่องเที่ยว และมีคะแนนด้านอื่น ๆ ในระดับดี ซึ่งให้เห็นว่าควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้โดดเด่นยิ่งขึ้น เสริมกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ตำบลคู้กลาน มีคะแนนรวมต่ำที่สุด โดยเฉพาะด้านที่พัก สะท้อนถึงการพัฒนาในระยะแรก ควรเน้นที่ที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมให้หลากหลายเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ตำบลลิ่งชัน มีคะแนนด้านการเข้าถึงค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ ชุมชนควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ในระยะแรกชุมชนปรับปรุงที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในตำบลคู้กลาน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว ปรับปรุงป้ายบอกทางและป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยว เพื่ออำนวยความสะดวก

แก่นักท่องเที่ยว และปรับปรุงด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความชัดเจนและครบถ้วน ดังภาพที่ 4 (Figure 4)

กิจกรรมที่ 4 การสร้างกลไกการทำงาน

การสร้างกลไกการทำงานด้านการท่องเที่ยววิถีชนวนลำน้ำคลองโพธิ์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ชุมชนจัดตั้งกลุ่มแกนนำและคณะทำงานของชุมชน

โดยการจัดประชุมใหญ่ เพื่อระดมความคิดเห็น และคัดเลือกตัวแทนที่มีความรู้ ความสามารถหรือความพร้อมที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม กำหนดโครงสร้างและบทบาทของคณะทำงานได้แก่ ประธานกลุ่ม ทำหน้าที่เป็นผู้นำสูงสุด รองประธานกลุ่ม ทำหน้าที่ประสานงานฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว ทำหน้าที่วางแผนและจัดกิจกรรม ฝ่ายที่พัก ทำหน้าที่จัดที่พัก ฝ่ายเหรียญกิตติคุณด้านการเงินและการบัญชีของกลุ่ม ฝ่ายลงทะเบียน ทำหน้าที่ดูแลข้อมูลนักท่องเที่ยว และฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวและหน่วยงานที่ต้องการข้อมูลภายในชุมชน ผลของการมีกลุ่มแกนนำและคณะทำงานของชุมชน ทำให้ชุมชนมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน เกิดการกระจาย

Table 1 Knowledge gained from the lesson-learned analysis of a side visit to a model area

Model area	Knowledge gained from the lesson-learned analysis of a side visit
Na Thip KaSem	– Analysis of the community's existing capital – Identifying real rice farmers (personnel involved in rice farming) – Income management and benefit sharing – Partnership networks – Community operational mechanisms
Bang Mae Mai Community	– Analyzing the potential of community tourism resources – Analyzing the strengths and weaknesses (problems) within the community – Fair income management – Forming working groups within the community
Baan Nong Sa Rai	– Self-reliance (forming occupational groups, managing local resources, and establishing community regulations) – Innovation (applying the King's Philosophy, air quality monitoring systems, and advanced agricultural technologies and production planning) – Integration (building collaborative partnerships with both government and private sectors) – Developing comprehensive Agro-tourism activities – Establishing community operational mechanisms

Table 2 Potential of the area for Farmer's way Tourism Management Klong Pho Canal-Side Community

Tourist resources	Subdistrict				Average	Std. Deviation	Area potential level
	Sam Reaun	Ban Krot	Taling Chan	Kung Larn			
Attractions	5.00	4.50	4.00	4.00	4.37	0.474	High
Activities	5.00	4.00	4.00	3.50	4.12	0.512	High
Accessibility	5.00	4.00	3.00	4.00	4.00	0.373	High
Amenities	4.00	4.00	4.00	3.00	3.75	0.821	High
Accommodation	4.00	3.00	3.00	2.50	3.12	0.369	High
Average	4.60	3.90	3.60	3.40	3.87	0.21724	High

Figure 4 (a) Accommodation and (b) Tourist attraction sign

บทบาทหน้าที่ และชุมชนมีความพร้อมด้านการขับเคลื่อนและ
พัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

2. กำหนดภารกิจ กลุ่มแกนนำ คณะทำงานและสมาชิก
ในชุมชนร่วมกันกำหนดภารกิจ โดยชุมชนมีเป้าหมายร่วมกันที่
ชัดเจน คือการอนุรักษ์ลำน้ำคลองโพธิ์ซึ่งเป็นสายน้ำที่เชื่อมพื้นที่
4 ตำบล อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชาวนา เพื่อรักษา
เอกลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ การอนุรักษ์ลำน้ำคลองโพธิ์ การสร้าง
นักร้องความหมาย นักเล่าเรื่องภายในชุมชน ส่งผลให้ภารกิจเป็น
ที่ยอมรับของทุกคน ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์และ
ตระหนักถึงคุณค่าของวิถีชาวนา และบุคลากรมีศักยภาพในการ
นำเสนอเรื่องราวภายในชุมชนและมอบประสบการณ์ที่ดีแก่
นักท่องเที่ยว

3. สร้างข้อตกลงในชุมชน ชุมชนจัดประชุมใหญ่เพื่อร่าง
ข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในชุมชน ครอบคลุมประเด็นที่
สำคัญ ได้แก่ การให้บริการ (มาตรฐานการบริการ อาหาร และ
กิจกรรมการท่องเที่ยว) ข้อพึงปฏิบัติและข้อควรระวังของการ
ท่องเที่ยวภายในชุมชน การจัดการขยะมูลฝอย และแนวทางการ
แก้ไขปัญหาหรือการแก้ไขข้อร้องเรียน หรือปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิด
ขึ้น โดยจัดเวทีให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น และลงมติ
เห็นชอบในข้อตกลงเพื่อให้เกิดการยอมรับร่วมกัน จัดทำเอกสาร
ข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรและเผยแพร่ให้คนในชุมชนและ
นักท่องเที่ยวรับทราบ ส่งผลให้ชุมชนมีการรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน
สร้างความเป็นระเบียบให้เกิดขึ้นภายในชุมชนและลดปัญหาความ
ขัดแย้ง และนักท่องเที่ยวเข้าใจแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องด้านการ
ท่องเที่ยวในชุมชน

4. การจัดสรรและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม
หัวใจสำคัญของการสร้างความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชน
คือทำให้ชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและได้รับผลประโยชน์จากการ
ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ชุมชนจัดประชุมเพื่อกำหนดสัดส่วนที่ชัดเจน
ได้แก่ กำหนดผู้บริการโดยตรง (เจ้าของที่พัก ผู้ประกอบการใน
ท้องถิ่น นักเล่าเรื่องภายในชุมชน) จัดตั้งกองทุนชุมชนและจัดแบ่ง

รายได้เข้าส่วนกลางไว้เพื่อพัฒนาชุมชน บำรุงรักษาสีงาม
ความสะอาด และกิจกรรมสาธารณะ และกำหนดค่าบริหารจัดการ
สำหรับกลุ่มแกนนำและคณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ สร้างระบบบัญชี
โดยการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ส่งผลให้เกิดความรู้สึกรับ
สมาชิกชุมชนได้รับผลตอบแทนอย่างเหมาะสม สร้างแรงจูงใจใน
การมีส่วนร่วมและพัฒนาการบริการ และชุมชนมีแหล่งเงินทุนเพื่อ
การพัฒนาตนเอง

**5. สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายในการ
ร่วมกันจัดการท่องเที่ยว** โดยกลุ่มแกนนำและคณะทำงาน
ร่วมกัน กำหนดรูปแบบความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย
โดยจัดประชุมเพื่อวางแผนการทำงานเป็นระยะกับหน่วยงาน
ภาครัฐ (อำเภอบางปะอิน) และหน่วยงานภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ
การท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ด้านการทำการตลาด
การให้คำปรึกษา การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลของการสร้างความ
ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทำให้ชุมชนมีช่องทางทางการตลาดและ
การประชาสัมพันธ์ที่กว้างขวาง ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้
และงบประมาณ และเกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์
จากผู้เชี่ยวชาญ ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีการพัฒนาอย่าง
ต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 5 การส่งเสริมการตลาด

ชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีชาวนา ชุมชน
ลำน้ำคลองโพธิ์ โดยในช่วงเริ่มต้นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมีดังนี้

1. เรือนรักษ์คลองโพธิ์ สถานที่ดำเนินโครงการทุกคืนทุ่ง
โดยน้อมนำแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแหล่งเรียนรู้
จัดแสดงเรื่องราวเชื่อมโยงวิถีชีวิตชาวนาของคนลำน้ำคลองโพธิ์
มีการจัดแสดงเกียงนาซึ่งเป็นเครื่องมือการทำนาของชุมชน
กิจกรรมถ่ายรูปเล่นกับควาย และชมการแสดงเต้นกำรำเคียวของ
ชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ ดังภาพที่ 5 (Figure 5) และเป็นแหล่งเรียนรู้
ของชุมชน ด้านภูมิปัญญาการทำนา การเลี้ยงปลา เลี้ยงปู ตลอดจน
แนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในลำน้ำคลองโพธิ์

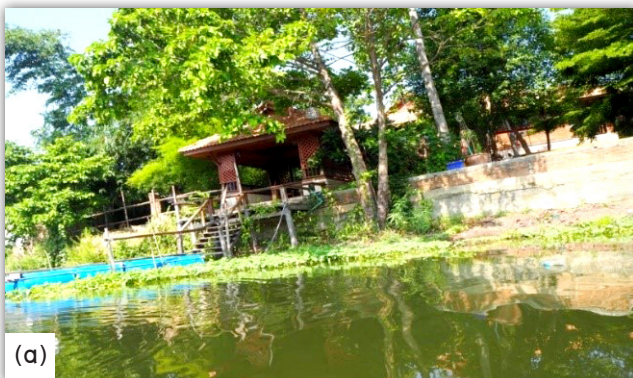

Figure 5 (a) Ruean Rak Klong Pho and (b) Thai Harvest dance

2. **โรงตีเคียวปุประเสริฐ** แหล่งเรียนรู้การทำเคียวที่มีประวัติยาวนานถึง 70 ปี ภายในโรงตีเคียวจัดแสดงภาพถ่ายเรื่องราวเกี่ยวกับการตีเคียว ขั้นตอนการตีเคียว โดยมีปุประเสริฐให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวและสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ดังภาพที่ 6 (Figure 6)

3. **บ้านเห็ดตับเต่า** แหล่งเรียนรู้การเพาะเห็ดตับเต่าที่คู่กับต้นโสนซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญของชาวลำน้ำคลองโพธิ์ ภายในมีกิจกรรมเรียนรู้การเพาะเห็ดตับเต่า การเก็บเห็ดตับเต่า และการประกอบอาหาร การถ่ายรูปในโรงโสนที่สวยงาม เห็ดตับเต่า ดังภาพที่ 7 (Figure 7) เปรียบเสมือนพืชเอกลักษณ์ของชุมชน ชุมชนจึงนำเห็ดมาต่อยอดเป็นเมนูอาหารพื้นถิ่นเพื่อเสนอแก่นักท่องเที่ยว

4. **แพโซห่วย 100 ปี** เรือนแพหนึ่งเดียวในลำน้ำคลองโพธิ์ เป็นอดีตที่มีชีวิต เมื่อนักท่องเที่ยวพายเรือมาจับจ่ายซื้อของเปรียบได้กับนักท่องเที่ยวมาถึงคลองโพธิ์ และเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของชาวนาชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ ดังภาพที่ 8 (Figure 8)

Figure 6 "Poo Pra Sert" sickle forge

Figure 7 Bolete mushroom

ชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยววิถีชาวนาชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ ดังภาพที่ 9 (Figure 9) ซึ่งประกอบด้วย 4 แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ 1) เรือนรักษ์คลองโพธิ์ 2) โรงตีเคียวปุประเสริฐ 3) บ้านเห็ดตับเต่า และ 4) แพโซห่วย 100 ปี ชุมชนฟื้นฟูทรัพยากรสิ่งแวดล้อมคลองโพธิ์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตต่าง ๆ ภายในชุมชนมาเพื่อสร้างเป็นกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรมอาบน้ำดินเพ็ญวันลอยกระทง การละเล่นเต๋นกำรำเคียว การแข่งเรือพื้นบ้าน การแห่เทียนทางน้ำ การตีเคียว และพิธีกรรมการแต่งงานแม่โพสพ การทำขวัญข้าว และการเก็บข้าวเข้าลาน การส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ชุมชนนำทรัพยากรมาสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มขนมไทย กลุ่มพืชไร่ดิน กลุ่มข้าวกระยาจก กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ดอกไม้ประดิษฐ์จากต้นโสน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร

กิจกรรมดังภาพที่ 10 (Figure 10) ประกอบด้วย 1) การไหว้พระ เรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่วัดขนอนเหนือและวัดขนอนใต้ 2) เยี่ยมชมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านโคกวัด 3) เยี่ยมชมการสาธิตการตีเคียวที่โรงตีเคียวปุประเสริฐ 4) เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น "บ้านสามง่าม" ด้วยการเดินชมและถ่ายภาพกับแพโซห่วย 100 ปี 5) รับประทานอาหารกลางวัน ณ ตลาดเรือนแพบ้านสามง่าม กว๊านเห็ดตับเต่าและอาหารท้องถิ่น 6) เยี่ยมชมสวนเห็ดตับเต่า แวะชมแพผักไร่ดินระหว่างทาง 7) นั่งเรือไปบ้านขนมไทย ชิมขนมตาล และทอดลงทำกระทงใบตอง 8) เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ชาวนา พร้อมชมการแสดง "เต๋นกำรำเคียว" ที่เรือนรักษ์คลองโพธิ์ เดินเล่นโครงการหุ่ยสินทุ่ง ครัววิถีชีวิตควายไทย ถ่ายรูปกับควาย และล่องเรือกลับไปยังตลาดเรือนแพ

การเปิดพื้นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวของชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว และวิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยใช้แบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน

Figure 8 Century-old floating general store

[illegible]

Figure 9 Tour program at Klong Pho

คิดเป็นร้อยละ 54.30 รูปแบบการเดินทางเป็นแบบกลุ่มศึกษาดูงาน
จำนวน 176 คิดเป็นร้อยละ 44.00 วัตถุประสงค์ในการเดินทางคือ
ต้องการสัมผัสวิถีชีวิตชาวนา จำนวน 283 คิดเป็นร้อยละ 70.80
ซึ่งสอดคล้องกับความนิยมการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมและเน้น
คุณค่าเชิงวัฒนธรรม ช่องทางหลักที่นักท่องเที่ยวรู้จักการท่องเที่ยว

Figure 10 Activities at Klong Pho

วิถีชาวนา คือสื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.30 แสดงถึงบทบาทสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับกลุ่มเป้าหมาย งบประมาณในการท่องเที่ยวต่อคน (ไม่รวมค่าเดินทาง) จำนวน 1,001-2,000 บาท จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 กิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือกิจกรรมเรียนรู้การทำนา (ดำนา เกี่ยวข้าว) จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 45.50 แสดงถึงการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ (Experiential tourism) ที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สนใจ คือสวนเห็ดตับเต่า จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 40.30 ซึ่งให้เห็นถึงโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิง

เกษตร ในภาพรวมนักท่องเที่ยวคาดหวังที่จะได้เรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.50 ซึ่งนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนให้มีความหลากหลายตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยววิถีชาวนาชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ พบว่า ทุกปัจจัยส่งผลต่อการตัดสินใจในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนด้านการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร (ค่าเฉลี่ย 4.44) สะท้อนบทบาทของทุนมนุษย์ในชุมชนที่สามารถสร้างความพึงพอใจและความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว รองลงมาคือปัจจัยด้านช่องทางการจำหน่าย

และปัจจัยด้านราคา (ค่าเฉลี่ย 4.43) แสดงถึงความเหมาะสมของสถานที่ตั้ง ช่องทางการจำหน่าย และราคาที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงบริการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านกระบวนการ (ค่าเฉลี่ย 4.42) ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการบริการที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (ค่าเฉลี่ย 4.43) ปัจจัยด้านราคา (ค่าเฉลี่ย 4.32) แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีการสื่อสารการตลาดที่ดี มีสินค้าทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.03) เป็นสิ่งที่ชุมชนควรพัฒนาต่อไป ได้แก่ ความสวยงาม ความสะอาด และความเป็นระเบียบของภูมิทัศน์ การออกแบบและตกแต่งสถานที่ให้สอดคล้องกับวิถีชาวนา รวมถึงป้ายหรือสื่อแนะนำเสนอเพื่อให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว การออกแบบสำหรับทุกคน (Universal design)

ข้อเสนอแนะจากนักท่องเที่ยวเส้นทางชุมชนลำน้ำคลองโพธิ์ พบว่า 1) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวพึงพอใจและประทับใจกับกิจกรรมท่องเที่ยววิถีชาวนาที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมในภูมิปัญญา ได้แก่ การทำอาหารพื้นถิ่นของชุมชนด้วยตัวเอง และการให้บริการในรูปแบบปิ่นโต ดังภาพที่ 11 (Figure 11) ซึ่งเป็นการกระจายรายได้ให้ทุกครัวเรือนในชุมชน นักท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิถีชาวนา ขั้นตอนในการทำนา ประวัติศาสตร์ของชุมชน และประเพณีที่สอดคล้องกับวิถีชาวนา การร่วมผลิตสินค้าจากวัตถุดิบในท้องถิ่น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังชื่นชอบบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ และต้องการให้รักษาเสน่ห์ของชุมชน และ 2) ด้านการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตคนในชุมชนในรูปแบบวิถีชาวนา นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้สัมผัสประสบการณ์กับเจ้าของภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบของวิถีชาวนาได้เป็นอย่างดี

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึงการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการนำเสนอและสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับวิถีเกษตรกรรม และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวโดยนักท่องเที่ยวจะได้รับความเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตร ก่อให้เกิดรายได้ต่อชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม (Rakbumrung et al., 2022) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ชม สนุก ร่วมทำ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้าใจใน วิถีเกษตรกรรม และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว (Nawatnatee & Kongdit, 2021) กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการดำนา เกี่ยวข้าว ขั้นตอนการปลูกข้าว การทำอาหารจากผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือการนำทรัพยากรการเกษตรของชุมชนมาพัฒนาเป็นกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่ดีกับนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานเกษตรกรรม การดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เกิดการอนุรักษ์วิถีชีวิตและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทางการเกษตรที่ดีและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน (Khamkerd et al., 2020) สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรคือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่ใช้กิจกรรมทางการเกษตรเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชาวไร่ชาวนา นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับเจ้าของพื้นที่ ทั้งด้านการทำกิจกรรม เรียนรู้วัฒนธรรม เป็นการส่งเสริมรายได้ให้ชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้น

Figure 11 Local food (Lunch by Pin To)

ประสบการณ์ตรงที่เรียบง่าย มีความเป็นส่วนตัว และใกล้ชิดธรรมชาติ

การท่องเที่ยววิถีชาวนา

การท่องเที่ยววิถีชาวนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน (Prungcharun & Angasinha, 2024) การท่องเที่ยวชาวนาเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตชาวนาแบบดั้งเดิม (Primitive society) เน้นความเรียบง่าย การพึ่งพาตนเอง และการหากินภายในพื้นที่นาของตนเอง ซึ่งเป็นการปลูกข้าว จับปลา ปลูกผัก หรือเลี้ยงสัตว์ตามธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายหลักคือการผลิตข้าวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ สามารถหาวัตถุดิบและต้นทุนการผลิตได้ในท้องถิ่น และอาศัยแรงงานจากคนในครอบครัวหรือชุมชนเป็นหลัก ซึ่งให้เห็นว่าชุมชนสามารถนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เน้นความแท้จริงของวิถีชีวิตชาวนา โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสการดำรงชีวิตแบบพอเพียง การทำนาด้วยวิธีดั้งเดิม และการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น Lekdee et al. (2023) เน้นย้ำว่า ชาวนาเป็นตัวแทนของกลุ่มคนที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยมีอาชีพหลักคือการผลิตข้าว และใช้ชีวิตอยู่ในชนบท มีแก่นแท้ของวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการทำนา ชุมชนจึงสามารถนำเสนอภาพรวมของวิถีชาวนาในฐานะส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์ชาติ ที่สะท้อนถึงการเป็นสังคมเกษตรกรรมมาอย่างยาวนาน

นอกจากนี้ Chaiyakhet et al. (2020) ให้ความหมายของวิถีชาวนา ซึ่งครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของผู้ที่ประกอบอาชีพทำนา รวมถึงการสืบทอดภูมิปัญญา ความเชื่อ และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้วิถีชาวนามีมิติทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและน่าสนใจ ชุมชนสามารถใช้จุดนี้สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเล่าเรื่องเกี่ยวกับตำนานการทำนา การแสดงพิธีกรรมขอฝน หรือการสาธิตการใช้ภูมิปัญญาในการเพาะปลูก การนำวิถีชาวนามาสร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถทำได้โดย 1) สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ จัดโปรแกรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชาวนา 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาชาวนา แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หรือสร้างสรรค์งานหัตถกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตชาวนา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดเด่น 3) จัดกิจกรรมเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ได้แก่ การนำเสนอเรื่องราว ประเพณี และพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนา จัดนิทรรศการ พิพิธภัณฑ์ชุมชน หรือการแสดงที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวนาในพื้นที่ 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เน้นการบริหารจัดการที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน ไม่รบกวนความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม และกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม และ 5) สร้างเครือข่ายและพันธมิตรร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ทั้งโรงแรม บริษัทนำเที่ยว หรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อส่งเสริมและขยายช่องทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps)

ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) ได้รับการยอมรับในวงกว้างว่าเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการบริการเพื่อสร้างคุณค่าและประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้รับบริการ ชุมชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ (Lovelock & Wirtz, 2011) ซึ่งประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวควรเน้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความแตกต่างและดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นได้แก่ อาหารพื้นถิ่น งานฝีมือ หัตถกรรม หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตดั้งเดิม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ (Jaima & Pathomsirikul, 2016) 2) ราคา การกำหนดราคาให้มีความเหมาะสมกับคุณค่าของผลิตภัณฑ์และบริการ และกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย ได้แก่ ราคาสำหรับครอบครัว หรือราคาพิเศษสำหรับกิจกรรมเชิงประสบการณ์ที่ต้องใช้เวลาและความเชี่ยวชาญจากปราชญ์ชุมชน 3) ช่องทางการจัดจำหน่าย ชุมชนพิจารณาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ได้แก่ การสร้างเว็บไซต์หรือแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย การร่วมมือกับตัวแทนนำเที่ยว หรือการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวในพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวก 4) การส่งเสริมการตลาด เน้นการสร้างการรับรู้และแรงจูงใจในการมาเยือน โดยใช้การตลาดดิจิทัล การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือการสร้างเครือข่ายกับบล็อกเกอร์และอินฟลูเอนเซอร์ด้านการท่องเที่ยว 5) บุคลากรที่มีความรู้และความเป็นมิตร เป็นปัจจัยสำคัญต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการกลับมาเยือนซ้ำ การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้เป็นเจ้าบ้านที่ดี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว จะช่วยยกระดับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวได้ 6) กระบวนการที่มีคุณภาพและเป็นระบบ มีบทบาทสำคัญในการส่งมอบบริการ ชุมชนควรออกแบบกระบวนการบริการ ตั้งแต่การจอง การต้อนรับ การนำเที่ยว และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจ และ 7) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่สะอาด สวยงาม และปลอดภัย มีส่วนช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ การรักษาความสะอาด และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อสร้างบรรยากาศที่น่าประทับใจ (Rafiq & Ahmed, 1995)

โดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้ส่วนประสมทางการตลาดบริการ (7Ps) จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน โดยเน้นการสร้างคุณค่าและประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้มาเยือนผ่านผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ท้องถิ่น บุคลากรที่มีคุณภาพ กระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว จะนำไปสู่การสร้างความภักดีของนักท่องเที่ยวและส่งเสริมการกลับมาเยือนซ้ำ

องค์ประกอบของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างประสบการณ์ที่ดี และกระจายประโยชน์สู่ชุมชนอย่างทั่วถึง Butprom & Sanedee (2024) ระบุองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการที่ชุมชนควรคำนึงถึงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี หรือกิจกรรมเฉพาะถิ่นที่โดดเด่น ชุมชนควรสำรวจและคัดเลือกจุดเด่นมานำเสนอ 2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) หมายถึงความสะดวกในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ เส้นทางคมนาคม บ้ายบอกทาง หรือบริการขนส่งสาธารณะ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ได้แก่ ห้องน้ำ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว 4) ธุรกิจที่พักแรม (Accommodation) หมายถึง ที่พักที่รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ โฮมสเตย์ โรงแรม หรือรีสอร์ท และ 5) กิจกรรม (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมได้ ได้แก่ การสาธิตงานฝีมือ การเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่น หรือการจัดเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมที่น่าสนใจจะช่วยสร้างความประทับใจและกระตุ้นให้เกิดการใช้ซ้ำ

กรมการท่องเที่ยว กำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Intakhan et al., 2023) โดยมี 4 องค์ประกอบสำคัญที่ชุมชนควรนำมาพิจารณาในการยกระดับแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการประเมินคุณค่าและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว 2) ศักยภาพในการบริหารจัดการ ซึ่งรวมถึงการวางแผน การดำเนินงาน และการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ 3) ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเกี่ยวข้องกับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และ 4) ศักยภาพการมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นย้ำบทบาทของคนในพื้นที่ในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ Klangnarak & Jaroenwisana (2023) ได้สรุปองค์ประกอบหลัก 5 ประการ หรือที่เรียกว่า 5As สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแนวทางที่ชุมชนนำไปปรับใช้ได้จริง การนำกรอบ 5As มาเป็นแนวทางในการพัฒนา จะช่วยให้ชุมชนสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และโอกาสในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างรอบด้าน การให้ความสำคัญกับองค์ประกอบเหล่านี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ การจัดการที่ดีจะช่วยเพิ่มประสบการณ์ที่ดีของนักท่องเที่ยว และสร้างความยั่งยืนให้กับพื้นที่ในระยะยาว แหล่งท่องเที่ยวที่ครบถ้วนด้วยองค์ประกอบเหล่านี้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

ทุนชุมชน

การทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากทุนชุมชนเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง Boosaparek & Putphun (2022) จำแนกทุนชุมชนเป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ ทักษะ และความสามารถเฉพาะบุคคลของสมาชิกในชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ที่มีความรู้เฉพาะด้าน ชุมชนสามารถส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ให้คนรุ่นหลังหรือพัฒนาทักษะที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด 2) ทุนทางสังคม ประกอบด้วยความไว้วางใจ บรรทัดฐาน และเครือข่ายที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกันภายในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก กลุ่ม องค์กร และหน่วยงานภายนอก จะช่วยเกิดความร่วมมือในการพัฒนา และ 3) ทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมมรดกทางภูมิปัญญาและทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า

ชุมชนสามารถใช้ทุนชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยทุนทางวัฒนธรรมแบ่งย่อยเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน งานฝีมือ และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี นิทานพื้นบ้าน ซึ่งมีศักยภาพในการพัฒนา Jarenpanit et al. (2021) อธิบายทุนชุมชนดังนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สินค้าหัตถกรรม รวมถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งทุนชุมชนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาชุมชนออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนด้านกายภาพ (ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ) ทุนมนุษย์ (ประชากร แรงงาน) และ ทุนทางวัฒนธรรม (ประเพณี วิถีชีวิต)

การทำแผนที่ทุนชุมชนจะช่วยให้เห็นภาพรวมของทรัพยากรที่มีอยู่และวางแผนการใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ Duangjai (2024) ได้จำแนกทุนชุมชนออกเป็น 7 ประเภท ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และวางแผนการพัฒนาที่ครอบคลุม ได้แก่ ทุนทางธรรมชาติสามารถนำมาบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน ทุนทางวัฒนธรรมส่งเสริมอัตลักษณ์และภาคภูมิใจ ทุนมนุษย์เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน ทุนทางสังคมสร้างความร่วมมือ ทุนทางการเมืองช่วยให้ชุมชนมีเสียงในการตัดสินใจ ทุนทางการเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และทุนประเภทสิ่งก่อสร้างเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยสรุปแล้ว การทำความเข้าใจและจำแนกประเภทของทุนชุมชนในมิติที่กว้างขึ้นช่วยให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น และเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

Kumthakruea et al. (2025) สะท้อนว่า ทุนทางธรรมชาติสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวชุมชน โดยมีผู้ประกอบการในชุมชน ทำหน้าที่ขับเคลื่อน มีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสนับสนุน ทูทางสังคมสร้างความร่วมมือของคนในชุมชน และเครือข่ายภาครัฐ เอกชน และประชาชน ที่นำทุนความรู้และประสบการณ์ด้าน เกษตรกรรมและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มาสนับสนุนการ ท่องเที่ยวชุมชนด้วยการใช้ทรัพยากรชุมชนเป็นรากฐานในการดำรง ชีวิตผ่านวิถีการเกษตรอินทรีย์และทุนทางวัฒนธรรม Wongwirach et al. (2024) กล่าวว่าทุนชุมชนที่สร้างโอกาสทางเศรษฐกิจคือทุน ทางธรรมชาติ และทุนทางสังคมคือวิถีชีวิตของชาติพันธุ์ และ Treeaekanukul (2014) กล่าวว่าทุนทางปัญญาประกอบด้วยทุน ด้านอาหาร ดนตรี การแสดง ศิลปะ และการแต่งกาย ทุนทางสังคม คือทรัพย์สินทางปัญญาเป็นวิถีชีวิตของคนในอดีต และทุนทาง ธรรมชาติ ได้แก่ ป่าเขา แม่น้ำ อากาศ

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

1. **ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว** พิพิธภัณฑสถานมีชีวิต เป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญาต่าง ๆ ทำให้ชุมชนทราบถึงเอกลักษณ์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางการจัดการท่องเที่ยว วิธีชาวนาชุมชนลำนาคลองโพธิ์ การสำรวจและทำความเข้าใจใน ทุนทั้ง 5 ด้าน ช่วยให้สามารถนำเสนออัตลักษณ์ที่โดดเด่นและสร้าง ความแตกต่างทางการท่องเที่ยวได้ การตระหนักถึงคุณค่าของ ทุนเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็น เจ้าของในทรัพยากรของชุมชน อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการมี ส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. **ด้านความรู้ด้านการท่องเที่ยว** ประชาชนชุมชนที่มี องค์ความรู้ ชุมชนมีความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการ เกิดความรู้สึกรัก ห่วงแหนและเห็นคุณค่าในทรัพยากรท้องถิ่น และเกิดการอนุรักษ์ การให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นด้านการ จัดการท่องเที่ยว การบริการ การสื่อสาร และการอนุรักษ์ทรัพยากร แก่คนในชุมชน ช่วยยกระดับขีดความสามารถของชุมชนด้านการ รองรับนักท่องเที่ยวและจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. **ด้านการพัฒนาชุมชน** คนในชุมชนเกิดความ ตระหนักในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนเพื่อต้อนรับ นักท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายบอกทาง ป้ายชื่อแหล่งเรียนรู้ สถานที่ ต้อนรับนักท่องเที่ยว และห้องน้ำสาธารณะ ชุมชนต้องจัดการ การท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ในชุมชน ควบคู่กับการรักษาความเป็นธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิม

จะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ การ เตรียมการสำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับให้ บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การ ออกแบบสำหรับคนทุกคน การเชื่อมต่อเส้นทางคมนาคมและการ เชื่อมต่อระบบการสัญจรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

4. **ด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม** การจัดการร่วมกัน อนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนา และอาหารพื้นถิ่น ได้รับ การฟื้นฟูและถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรม เชิงประสบการณ์ การตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

5. **ด้านการบริหารจัดการ** การจัดสรร กระจายรายได้ และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และสร้างความร่วมมือ กับหน่วยงานท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายอื่น ๆ การจัดตั้งกลุ่มหรือ องค์การแกนนำที่มีบทบาทชัดเจนในการบริหารจัดการ กำหนดกฎ ระเบียบและข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน การแบ่งปันผล ประโยชน์อย่างเป็นธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมช่วยสร้างความ เข้มแข็งและความยั่งยืนในการจัดการท่องเที่ยว

6. **ด้านการรับรู้** การสร้างการรับรู้ด้านการท่องเที่ยวให้ คนภายในชุมชน เป็นการขยายขอบเขตให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วน ร่วมในการท่องเที่ยว เป็นการเสริมสร้างความรู้ด้านธุรกิจ การ ตลาดดิจิทัล การประชาสัมพันธ์ การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร และ ร่วมกันจัดการกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม วิถี ชีวิต และเศรษฐกิจของชุมชน และคนภายนอกชุมชนได้รับรู้ของดี ในชุมชน เกิดการรับรู้ในเชิงบวก เป็นการกระตุ้นให้นักท่องเที่ยว เข้ามาในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

7. **ด้านเศรษฐกิจ** ชุมชนได้ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นกิจกรรมทำให้มีรายได้เสริม และมีรายได้จากการ จำหน่ายผลิตภัณฑ์แปรรูปจากวัตถุดิบท้องถิ่น เกิดเศรษฐกิจ หมุนเวียนในชุมชน และส่งต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวให้บริษัท ท่องเที่ยวท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทำให้มีโปรแกรมการ ท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ที่เสนอขายแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติ

8. **ด้านสังคม** โครงสร้างทางสังคมของชุมชนมีการ เปลี่ยนแปลง สมาชิกในชุมชนกลับมามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว เกิดการรวมกลุ่มของคนในท้องถิ่น ได้แก่ กลุ่มอาชีพ กลุ่มนักร้องเพลงภายในชุมชน

ผลกระทบและความยั่งยืน ของการเปลี่ยนแปลง

มิติด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนได้ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมอาบน้ำดินวันเพ็ญ (วันลอยกระทง) การแข่งเรือพื้นบ้าน การแห่เทียนทางน้ำ การตีเคียว การละเล่นเต้นกำรำเคียว พิธีกรรมการแต่งตัวแม่โพสพ การทำขวัญข้าว และการเก็บข้าวเข้าลาน สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและการลงมือทำเพื่อรักษาสมดุลทางธรรมชาติและระบบนิเวศในชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรภายในชุมชนอย่างยั่งยืน

มิติด้านการเมือง

ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวจากภาคีเครือข่าย (ภาครัฐและเอกชน) ได้แก่ อำเภอบางปะอิน องค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานพระนครศรีอยุธยา การท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนทั้ง 4 ตำบลเกิดความร่วมมือในการทำงาน และมีกลไกการทำงานภายในชุมชน แสดงถึงการจัดตั้งระบบที่มีประสิทธิภาพ ผู้นำชุมชนที่มีความตระหนักในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรมที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว

มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม

คนในชุมชนเกิดความรักและห่วงแหนทรัพยากรภายในชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความภูมิใจในภูมิปัญญาและวิถีชีวิตชาวนาเป็นรากฐานสำคัญทางมิติสังคมและวัฒนธรรม และคนภายนอกชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับของดีในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่าของคนต่างวัฒนธรรม

มิติเศรษฐกิจ

การนำทุนชุมชนมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกิดรายได้เสริม แสดงถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน การรวมกลุ่มอาชีพเพื่อนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลผลิตที่สามารถจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้ เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของชุมชน ประสพการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำชม การสาธิต รวมถึงการมีนักท่องเที่ยวและนักเล่าเรื่องที่สามารรถนำชมและบรรยายตลอดเส้นทางท่องเที่ยวได้ เป็นการยกระดับ

คุณภาพของการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต 4 แห่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างความแตกต่างให้กับชุมชน สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้ง 4 มิติ แสดงถึงผลกระทบในเชิงบวก ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การบูรณาการมิติต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าเพิ่มให้กับวิถีชีวิตและภูมิปัญญาดั้งเดิม และสร้างรายได้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ข้อจำกัดและความท้าทายในการจัดการท่องเที่ยววิถีชาวนาชุมชนลำนาคลองโพธิ์ คือการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการขยายตัวของเมือง การรักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ (โดยเฉพาะน้ำ) และการประยุกต์ใช้ทุนชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยยังคงรักษาเอกลักษณ์และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนไว้ได้

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน 3-5 ปี แบ่งเป็น 4 เป้าหมายหลัก ดังนี้ 1) เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งคณะกรรมการหรือแกนนำการท่องเที่ยว ให้มีบทบาทหน้าที่ชัดเจนในการวางแผนตัดสินใจและดำเนินการในชุมชน การพัฒนาศักยภาพสมาชิกชุมชนด้านการเป็นเจ้าบ้านที่ดี นักสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว การจัดการสินค้า การตลาดและประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น โดยเฉพาะวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 2) พัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์และบริการ โดยพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและสร้างตราสินค้ารวมถึงการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขยายตลาด 3) สร้างกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการกำหนดมาตรการและกฎระเบียบของชุมชน รวมถึงการจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนารายได้จากการท่องเที่ยวในชุมชน และ 4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนจากภายนอก โดยการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้และงบประมาณ สร้างความร่วมมือกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงเพื่อพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เลขที่สัญญาทุน RDG61M9009

References

- Ayutthaya Provincial Public Relations Office. (2019). Farmers in Bang Pa-in and Bang Sai Districts Lodge Complaint with the Governor. Retrieved June 15, 2025, from: <https://ww2.ayutthaya.go.th/news/detail/7149>. (in Thai).
- Boosaparek, N., & Putphun, P. (2022). Guidelines for management of community capital consistent with the 20-year national strategy at Bueng Cham-O Sub-district, Nong Suea District, Pathum Thani Province. *Panyapiwat Journal*, 14(1), 158–171. (in Thai).
- Butprom, A., & Sanedee, P. (2024). Factors of Thai tourists affecting workcation's travel in Khlong San District, Bangkok. *Journal of Humanities and Social Sciences Prince of Songkla University*, 20(2), 130–147. (in Thai).
- Chaisaengpratheep, N. (2014). The formats and operation process of agro-tourism. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences, and Arts)*, 7(3), 310–321. (in Thai).
- Chaiyakhet, W., Thongpoon, K., Thongsanoer, N., Somwatee, S., & Pasasuk, W. (2020). The evaluation of Wang Ang community potential to develop farmer tourism, Nakhon Si Thammarat Province. *Suratthani Rajabhat Journal*, 8(2), 42–72. (in Thai).
- Chenchitsin, N., & Euajarusphan, A. (2023). Perspectives of a future approach to agrotourism in Thailand. *Suratthani Rajabhat Journal*, 10(1), 1–20. (in Thai).
- Choibamroong, T. (2014). Agricultural resources research for sustainable agro-tourism: A case study of Surat Thani, Thailand. *NIDA Development Journal*, 54(3), 202–220. (in Thai).
- Chupanya, T., & Kingtakran, N. (2023). The development of creative cultural tourism activity in Suan Dusit and relevant area. *Tamnak Journal Suan Sunandha Rajabhat University*, 1(2), 24–37. (in Thai).
- Department of Foreign Trade, Ministry of Commerce. (2025). The Ministry of commerce summarizes rice export figures for 2024. Retrieved March 17, 2025, from: <https://www.dft.go.th/th>. (in Thai).
- Duangjaidee, W. (2024). Conceptual framework for developing a community capital-based school-level curriculum framework for implementation in school curriculum development. *Journal of Information and Learning*, 35(3), 143–153. (in Thai).
- Intakhan, P., Pratuangboriboon, N., Khamsan, W., Limpai boon, J., Bunvut, S., Suwannaraj, S., ..., & Srivichai, K. (2023). Creative cultural tourism for health by communities, Koh Kha District, Lampang Province. *Area Based Development Research Journal*, 15(1), 56–71. (in Thai).
- Jaima, S., & Pathomsirikul, Y. (2016). Marketing factors associated with customer loyalty in service business. *Executive Journal*, 36(1), 37–47. (in Thai).
- Jarenpanit, T., Sangyoka, S., & Chimjan, O. (2021). Enhancing the potential of creative community-based tourism of Nakhon Chum Subdistrict, Phitsanulok Province. *Area Based Development Research Journal*, 13(5), 373–388. (in Thai).
- Khamkerd, T., Chaiyo, P., Sangiemsilp, P., Therawat, J., Rueangrit, U., & Chuayphen, P. (2020). Development of community agricultural tourism by multilateral organization in Wang-Yang Community, Suphan Buri Province. *Area Based Development Research Journal*, 12(6), 432–450. (in Thai).
- Klangnurak, H., & Jaroenwisan, K. (2023). Phuket's potential for wellness tourism. *Journal of Management Science Research, Surindra Rajabhat University*, 7(1), 182–192. (in Thai).
- Krainara, C. (2015). Sustainable competitiveness development of rice commodity and rice farmers in Central Region of Thailand. Retrieved November 16, 2024, from: <https://www.botlc.or.th>. (in Thai).
- Kumthakruea, J., Chinsongkram, N., Uthongsap, K., Wingwon, B., Huang, X., Zhao, X., & Wang, S. W. (2025). Management of natural resource capital for enhance community based tourism in stimulating the grassroots economy of the Ban Pang Ma-O Community in Wang Ngoen Subdistrict, Mae Tha District, Lampang Province. *URU Journal of Integrated Sciences for Development*, 15(1), 1–20. (in Thai).
- Leelakitpaisarn, Y., Chaovanapricha, K., Chuanchomb, J., Srinathiyawasina, T., Sriyothina, S., Wichasin, P., & Traiphong, P.

- (2024). Increasing agro-ecotourism potential as a learning resource in Suphanburi Province. *Arts of Management Journal*, 8(1), 401–417. (in Thai).
- Lekdee, C., Rattanasermpong, M., & Prasops, W. (2023). Farmer's way of life in the era of Thailand 4.0 of the farmers of Tlung Lek Sub-district Khok Samrong District Lopburi Province. *Three-Science Journal*, 9(1), 1–11. (in Thai).
- Lovelock, C., & Wirtz, J. (2011). Services marketing: People, technology, strategy (7th edition). Pearson Education.
- Maraphot, K., & Somboon, T. (2023). The development of agro-tourism routes to promote tourism in Phanom Sarakham District, Chachoengsao Province. *Interdisciplinary Social Sciences and Communication Journal*, 6(4), 210–233. (in Thai).
- Matichononline. (2019). Over 3,500 Rai of seasonal rice fields in Bang Pa-in District have completely dried up. Retrieved July 7, 2025, from: https://www.matichon.co.th/region/news_1767491. (in Thai).
- Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2021). Guidelines for suitable agricultural promotion based on Phra Nakhon Si Ayutthaya Province (Agricultural Map Database). Retrieved June 15, 2025, from: <https://www.idd.go.th/agri-map/data/ayu>. (in Thai).
- Nawatnatee, T., & Kongdit, S. (2021). Tourist behavior towards the interpretation of agro-ecotourism in Sam Ruean Community, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Thailand. *Review of International Geographical Education Online*, 11(10), 754–758. (in Thai).
- Onlamai, W. (2022). Guidelines for the development of responsible tourism at Ban Si Than Community, Khon Kaen Province. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University*, 5(2), 42–56. (in Thai).
- Phimsuwan, P., Samran-in, C., Salulrat, T., Prueksa, R., & Chuapung, B. (2018). Ecolodge management with community participation of Sam Ruan Community, Phra Nakorn Sri Ayutthaya Province. *Area Based Development Research Journal*, 10(1), 33–43. (in Thai).
- Phoonddee, Y. (2022). Monitoring of water quality by using phytoplankton as a biological index in Khlong Pho, Sam Ruean Sub-district, Bang Pa-In District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Science, Technology, and Social Sciences Procedia*, 2022(4), rspg057. (in Thai).
- Prungcharum, P., & Angasinha, C. (2024). Thai farmers' practices and organic farmer's awareness in Thailand. *Journal of Dhamma for Life*, 30(4), 344–358. (in Thai).
- Rafiq, M., & Ahmed, P. K. (1995). Using the 7Ps as a generic marketing mix: An exploratory survey of UK and European marketing academics. *Marketing intelligence & Planning*, 13(9), 4–15.
- Rakbumrung, W., Promyoo, T., & Chanda, K. (2022). The influence of quality standards of agritourism and tourist attraction management affecting the sustainability of agritourism. *SAU Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(1), 91–109. (in Thai).
- Rakngen, A., Dejopas, K., Meesiri, A., & Posanakul, P. (2020). Eco-agricultural tourism of Thepo village, Sam Ruean Subdistrict, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(2), 145–161. (in Thai).
- Reanrat, N., Rengkounkway, M., & Mekarkakorn, T. (2019). The agro tourism service readiness of the farmer learning center at Ban Hom Chuen Ladlumkaew District, Pathumthani Province. *Journal of Sports Science and Health*, 20(1), 126–141. (in Thai).
- Sriyothin, S., Leelakitpaisarn, Y., Wichasin, P., Huanchom, J., Sriparsertsuk, A., Srinathiyawasin, T., & Sriyothin, B. (2024). Agrotourism: Driving tourism and hospitality industry through learning resources in the community to increase sustainable income. *Panyapiwat Journal*, 16(3), 313–333. (in Thai).
- Sorthong, K., Katekao, V., Chirinang, P., & Mankan, W. (2024). Thai tourism strategy 2023–2027 and ecotourism. *Journal of MCU Nakhondhat*, 11(2), 12–20. (in Thai).
- Thai Rice Foundation Under Royal Patronage. (2025). Types of rice. Retrieved July 7, 2024, from: <http://www.thairice.ort>. (in Thai).
- Trade Policy and Strategy Office. (2025). The NESDC (National Economic and Social Development Council) is monitoring trends in the Thai tourism sector for opportunities to drive long-term economic growth. Retrieved November 16, 2024, from: <http://www.tpsso.go.th>. (in Thai).

- Treeaekanukul, L., (2014). Social and culture capital and the life of ancient city promotion in Nan Province. *Area Based Development Research Journal*, 6(3), 93–106. (in Thai).
- Thodthankhun, T., Suksai, S., Malinin, W., Phanmool, J., & Phechburi, N. (2020). The study of quality of life and Identity of Sam Ruen Sub-district Community Bang Pa-In District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Journal of Liberal Art of Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi*, 2(1), 307–320. (in Thai).
- Wongwirach, K., Janasak, S., Mookam, T., & Luanyai, N. (2024). Economic opportunities for communities through community-based tourism in Huamuang Subdistrict community, Muang Pan, Lampang Thailand. *Area Based Development Research Journal*, 16(3), 256–272. (in Thai).